

Значіння ідей Вячеслава Липинського

ВАСИЛЬ КУЧАБСЬКИЙ

Editor's note: Vasyl' Kučabs'kyj (1895-1945 [?]), historian, publicist, and military figure in the Ukrainian Revolution, was an officer of the Ukrainian Sharpshooters (Sičovi stril'ci), captain of the Corps of Sharpshooters of the Ukrainian army, and commander of its Second Infantry Regiment. He studied at Berlin University under Otto Hötzsch and Friedrich Meineke, and wrote an outstanding doctoral dissertation that was published under the title Die West-Ukraine im Kampfe mit Polen und dem Bolschewismus in den Jahren 1918-1923 (Berlin, 1934). He is also the author of "Vid pervopočyniv do proskuriv'skoho perijodu" (From the beginnings to the Proskuriv period) in Zoloti Vorota: Istorija Sičovyx stril'civ 1917-1919 (The Golden Gate: The history of the Sharpshooters, 1917-1919; Lviv, 1937), pp. 5-180, and of the publicistic works Bol'sevyzm i sučasne zavdannya ukrajins'koho Zaxodu (Bolshevism and the contemporary tasks of the Ukrainian West; Lviv, 1925) and Ukraina i Pol'sha (The Ukraine and Poland; 1933), as well as of numerous essays and articles.

An ideological disciple of V. Lypyns'kyj, Kučabs'kyj was an unaffiliated conservative who was strongly committed to the Ukraine's independence. He was not directly connected with the group of Hetman Pavlo Skoropads'kyj. Following Lypyns'kyj's break with Skoropads'kyj in 1930, Kučabs'kyj, along with Mykola Kočubej and others, joined Lypyns'kyj in the formation of the "Brats'vo Ukrajins'kyx kljasokrativ-monarhistiv het'manciv" (Brotherhood of Ukrainian classocrats-monarchs, hetmanites).

Kučabs'kyj was under the ideological influence of the Stefan George Circle (Kreis) of German poets, intellectuals and scholars, which included Friedrich Gundolf and Ernst Kantorowicz. From the early 1900s to the early 1930s, the circle's members adhered to a neoromantic philosophy of history and advocated the cult of the great personality, both political and cultural; they also glorified the German Empire of the Middle Ages and promoted German national conservative ideology.

In the first half of the 1930s Kučabs'kyj was a leading figure in an informal group that functioned as a Ukrainian sub-circle of the George Circle. Other participants of the group were: Myxajlo Demkovyč Dobrijans'kyj (1905-), Ukrainian political activist and journalist; Ivan Vytyc'kyj (1900-1939), Ukrainian journalist and a leading member of the younger generation belonging to the Ukrainian National Democratic Association; and two Germans—Dr. Hans Eberl, and Rolf Schierenberg, author of the book Der politische Herder, which he dedicated to the "Ukrainian Captain Vasyl' Kučabs'kyj." Members of the circle, who were fundamentally opposed to Hitler's national socialism, met informally for readings of Stefan George's poetry and for political discussions. (For information on the Ukrainian sub-circle of the George Circle the editor is indebted to Myxajlo Demkovyč Dobrijans'kyj.)

Kučabs'kyj's article "Značinnja idej Vjačeslava Lypyns'koho" (The significance of the ideas of Vjačeslav Lypyns'kyj), composed in a style of hero-worship so evidently influenced by the George Circle's philosophy, is reprinted here (with minor orthographic changes) from the Ukrainian Catholic conservative monthly Dzvony 1932, 6 (15): 403-419.

Є це завше признакою великих історичних особистостей — все одно, чи це будуть владарі над народами, чи віщи співці, великі полководці, державні мужі або мислителі, — що їхня постать ділає на сучасних і пізніших людей *безпосередньо* як повний достоїнства людський первовзір. Їхнє життя є гідним наслідування праобразом великого життя, їхні чини й їхні думки нав'язують якийсь таємний зв'язок між людьми і самою *істотою* отих великих людей, і ця таємнича безпосередня зустріч родить у душах пізніших поколінь тягу до сповнення нових великих чинів на світі й до висловлення нових високих дум. Так істота Ахілля розбудила істоту Великого Олександра в безпосереднім, повнім живого вогню шануванні отого героїчного праобразу і повела цього нового героя на підбій світу, — і так кожна визначна, переломова історична особистість, ставши праобразом, промовляє *безпосередньо* до споріднених із нею душ через століття, ба й тисячоліття.

Але промовляє вона так лише до *споріднених* душ. І власне є це одним із найтемніших, найбільш невідрадних проявів новочасного життя, що розріст літературщини й псевдонауковості в останньому столітті кинув оту сіль землі, якою є великі герой, на поталу неспоріднених з ними людських типів. Бо це, що в героїчній особистості важне, — це не назверхні подробиці її життя або твору, тільки її скрита, повна таємниці, запліднююча до нових великих чинів духовна *істота*. Але ті сотки більших і менших ерудитів, які в силу якогось припадку або примхи беруть собі за, невластиве для себе, завдання чи то просліджувати біографію якогось героя, чи то аналізувати й систематизувати твори його духа, не мають ніякої спорідненості з високим предметом, яким займаються, і тому на ділі не можуть його збагнути, а те, що в результаті їхнього з'ясування виходить, — це тільки мертві схеми на їхній власній малий образ і подобу. Сліпі й глухі для його істоти, вони вважають своїм обов'язком зробити героя "загально доступним", себто "доступним" для їхнього власного розуміння, і нищать так суттєво важний образ його життя, присипавши його румовищами подробиць буденщини, серед якої він жив, і "людських слабостей", які він виявляв, так наче для пізнання того, чим був і є герой, важне знання його найнижчих життєвих функцій, які кожен виконує, а не найвищих, які виконав тільки він один. Своєю ж аналітичною дестилляцією духової продукції героїв — поскільки ці були чи то віщими співцями, чи особливо мислителями, — оті люди зводять усе, що в цих творах сказано, до мертвих, чисто логічних категорій, до системи абстрактних понять і доктрин, якими вправді можна гімнастикувати мозок, але не можна одушевлятись живим вогнем. В цей спосіб ці люди просто нищать у тих творах героїв якраз те, що в них є найважніше, те, що в них якраз найбільше безпосередньо й промовляє до споріднених душ і їх манить та пориває, а саме: *етос і візію*, которую герой висловлюють символом, порівнянням, образом, але котрої ніколи не можна видистилювати й зформулювати логічним поняттям. Найвищі, повні найглибшої, віщої мудrosti твори духа обезпліднюються ось так — як обезплідлив модерний "розслід" твори Платона і як обезпліднює він твори всіх інших героїв духа, яких лише торкнеться, щоб їх "уприступнити" й "вияснити".

Це скривлення, це розложение шанування героїв, яке вбило здібність до приклонного благовіння перед ними й знизило їх до рівня розуміння "освіченої" вуличної "публіки", привалило інтелектуалістичними румовищами одиноке джерело, якого жвоцільною водою такі духове обезпліднені й розложені часи як наші взагалі можуть себе оновлювати, — те джерело, яким є *безпосередність* відношення вартісніших людей до героїв минувшини і безпосередня передача їхнього живого вогню великих чинів і високих дум у другі споріднені душі. "Популяризація", "уприступнення", "розворотнення", себто зведення всіх духових вартостей на найнижчий, "масовий" рівень, — це й стало раком, що розточує духове життя нинішніх народів, і з цього боку беручи, винахід друкарства став чистим прокляттям для народів. Він уможливив людям, які не мають нічого вартісного висловити, велетенську пасожитну літературну продукцію, яка галапасує на призабутих народами дійсних духових героях, і в цей спосіб він цих героїв до решти відгородив від народів. Адже Гомер, Айсхіль і Платон, Данте і Шекспір — це не системи доктрин, які можна зреферувати і так зробити самі перводжерела зайвими. Ці духові герої — це є незамінним і нічим *духові потуги*, які несе у собі вічну оновлюючу, духове запліднюючу силу, але лише тоді, коли вони натрапляють на споріднену душу, яка восприймає їх наївно, себто безпосередньо, не розторочуючи цього наївного одушевлення ніякими ерудитно-критичними рефлексіями й аналізами, — а стири скептичної модерної макулатури якраз і нищать таку наївну готовість до одушевленого восприйняття. Можна було б сказати, що один рукопис Гомера чи Платона, який з покоління в покоління передається серед якогось "неосвіченого" народу з рук у руки — з природи речі з одних покликаних рук у другі *покликані* руки, бо інакше — в непокликаних руках — пропав би, — запліднюючи своїм духом покликані до цього, отже найвище вартісні душі цього народу, є в силі за посередництвом власного творчого ділання отих Гомером і Платоном духове запліднених одиниць-особистостей витиснуті на культурі й житті отого народу, глибшу печать того духа, яким отою прастарий рукопис перепоєний, ніж сотки новочасних едицій Гомера й Платона, яких безпосередність ділання є спаралікована раком "критичних" аналізів, — і в цьому й заключається ціле "популяризаційне" й "дослідче" нещасть новочасної друкарської преси.

Існує градація, так сказати ієрархія людських душ. Найвиці її щаблі досягають божеського — це є ступні пророчих, Богом надхнених постать. Найнищі ж губляться в пересічній і нижче пересічної юрбі. Посередині світ більше чи менше геніяльних, реформаторських, провідних, переломових постать. Є на вищих ступнях цієї ієрархії постаті важні для всіх часів, постаті понаднаціональні і понадчасові, такі як Платон. Є інші, зв'язані зі своїм часом і народом, але всім ім спільне те, що вони є *духовими потугами*, що їхнє життя не кінчається з їхньою індивідуальною смертю, тільки ділає, все ширші круги своїм діланням охоплюючи, і цим діланням змінює в якихось ширших чи вужчих розмірах обличчя світу, спрямовуючи позитивні — отже будуючі, творчі — вияви свого народу в

такім напрямку, в якім вони не пішли б, коли б даної великої людини серед даного народу не було. Ми кажемо: *позитивні вияви*, а не *вияви взагалі*. Бо не це є знаком, що якась людина належить до світу духових потуг, героїв, що вона взагалі струснула своєму народом, тільки те, що її життєвий твір ляг у підстави позитивної творчості: *оформлення й упослідання* народу з хаотичної маси в позитивно співрішаючу про вигляд світу історичну якість. Стенька Разін струснув московським народом, і цей землетрус ще й по сьогодні дрижить, — але це був тільки землетрус, це було тільки негативне, руйнуюче, бунтарське діло, неспроможне постати з себе щось нового на місце збуреного. Герої ж належать до світлого, промінного світу постаті і форми, — не до темної, понурої, зловіщої преісподні нижчелюдських, хаотичних потуг, — і тому Стеньки Разіни стоять серед ієархії людських душ на найнижчім ступні, — на тім ступні, що губиться серед людської черні й шумовиння, на межі між людською й звір'ячою подобою.

Рідкі є постаті духових потуг серед українського народу. Хмельницький — Шевченко — Липинський: ось і одинокі три, дуже різні від себе взаємно, духові потуги, які він досі вспів видати з себе за час трьохсот літ. Небагато їх — на жаль... Ділання двох перших відоме — і вже в значній мірі підіями 1917-1921-ого років вичерпане й закінчене. Ні Хмельницький, ні Шевченко вже не вистачають для оновлення українського народу. Ділання ж третього щойно в зав'язках. Ці зав'язки "перебалакувати", іх "критично аналізувати", іх систематизувати в доктринах, в голих логічних поняттях, — це було б убити і знищити їх, ще поки вони не почали ділати. Одиноким же шануванням В. Липинського — це не "популяризувати" Його твори, тільки їх — читати, щоб вони безпосередньо говорили: істота до істоти, і щоб істоту В. Липинського українські люди самі восприйняли, якщо вони до цього здібні, і її в собі дальшим поколінням понесли і передали, не тільки її зберігаючи, але й власною творчістю її розвиваючи і нею свій хаотичний народ оформлюючи, щоби прийняв виразну постаті.

Адже як твори інших духових героїв, — так і життєвий твір Вячеслава Липинського ні не вичерпується, ні навіть не з'ясовується якоюсь політичною доктриною, — і тому дуже помилявся б той, хто думав би, що *цілість* світу ідей В. Липинського заключається в "ідеології" чи в "програмі" Клясократичної Монархії на Україні. Помилявся б і той, хто думав би, що вистачить видистилювати з "Липинського" цю "програматичну" доктрину й "фанатично переконатися" в ній, щоби тепер, після Його фізичної смерті, могти продовжувати ділання Його духа і життя серед українського народу. Коли б було так, що Вячеслав Липинський зміщувався б у логічних конструкціях якоїсь доктрини, — то він не був би ніякою духововою потугою, здібною оновити свій народ. Він був би лише пустим, внутрішньо беззмістовним інтелектуалістом на моду тих українських "ідеологів", що що пів року якусь нову партію організують. Інтелектуалістом, який вправді є в силі писати "програми", "фанатизувати" і "організувати", але не є в силі робити українських людей по *сумі іншими*,

ніж вони перед тим були. Бо оновлювати якийсь народ — це значить його *перенаочувати*, а ніякі "програматичні" "переконання" не є в силі змінювати людей по іхній істоті.

Ділання також "Липинського", який був би доктринерським інтелектуалістом, було б такою самою одноднівкою, такою самою миляною банькою, що й "непереможне" в свій час, чисто квантитативне ділання українських есерів, "захопивших" у 1917-ому році під свій "вплив" "мільйонові народні маси". Хліб дійсних духових потуг, героїв, з такої муки не печеться! З "ідеології" у розумінні доктрин і "програм" ще ніколи не вийшло ніяке живе життя, ніяке відродження й ніяка творчість. Бо значіння мають лише дійсні ідеї, яких восприйняття вимагає не тільки переміни дотогочасних інтелектуальних "переконань" людини, а ще й того, щоб ціла істота людини з усіми її іраціональними глибинами відповідала істоті даної ідеї. Такими є ідеї Вячеслава Липинського, і це й ставить Його в ряди історично великих, переломових, реформаторських постатей і справжніх духових потуг.

Що ж є істотою цієї переломової в українському житті людини, якщо вона ні не вичерпується, ні навіть не з'ясовується "програмою" Класократичної Монархії?

— Істотою Вячеслава Липинського є той іраціональний *етос*, який Його виловлював і який у площині Його політичної діяльності й думки викликував перед очима Його духа образ-ідею Української Класократичної Монархії, — образ-ідею, себто щось рівнозначне не з "програмою", тільки з — візією, подібно як ні "конституцією", ні "програмою", тільки ідеальною, візіонерною напрямною політичною ділання людей була Держава Платона, — візією, повною *вищої сили*, котра й запевнює їй її майбутню реалізацію на Україні. Правдоподібно не без страшних потрясень і знищень на Україні, поки засвітає день її реалізації, — як аж після страшних потрясень і знищень зреалізувалася колись віща візія Платона, коли настала відповідна для неї світово-історична година: в Окцидентально-Християнській Державі Середньовіччя.

Етосом же, який викликує образ-ідею Української Класократичної Монархії, є — *релігійний етос*. Покоїться він на безпосередньому відчутті людини всією її душою, що нічого на світі не діється в силу безумної случайності або своєвіділення, тільки що світ і люди підлягають всеобінмаючим божеським силам. Ці сили зв'язують усе: і природу, і людей, і народи в один, повен божеської думки Космос.

Лиш на підставах цього іраціонального *релігійного етосу*, лиш тоді, коли серед якогось народу існує повна наївного благовіння перед Божеським Абсолютом релігійність, є взагалі можлива й досяжна розв'язка питань людського співжиття. Без цього етосу в душі — людина не є нічим, як тільки відірваною одиницею-атомом, несеною вітром "щасливих" або "нечасливих" випадковостей пилиною, а народ не є ніякою суцільністю, ніякою цілістю, тільки є хмарою куряви, яка знімається під вітром "масових" пристрастей, але кожній хвилині може знову лягти на поле, як тільки стане затишно. Людське життя перемінюються тоді в "існу-

вання для існування", воно перестає мати всякий *вищий змисл*. Напрямною стає тоді "особисте щастя", — все одно, чи під видом паразитарного квістизму, чи задоволювання себе, заглушування внутрішньої пустки оцього беззмістового "життя", вичерпуючи всі енергії людини шаленою "діяльністю для діяльності" й "боротьбою для боротьби". Невиносимими, бо позбавленими всякого вищого змислу стають тоді всі обмеження, які накладає на відірвану людину дана їй від уродження судьба і так стоїть на перешкоді її "щастю". Змислу не має "біdnість" поруч "багатості", недужність поруч здоров'я, підчиненість поруч панування; адже всі є рівні, бо всі є однаковими атомами, то чому ж має судитися одному це, а другому те? Таким робом "існування для існування" вимагає невпинного загального бунту проти всього, що людський атом зв'язує і підчиняє другим: проти держави, соціального устрою і навіть проти найосновнішого людського зв'язку — проти родини. Але ж змислу не має теж і "визволення" й "воля" — бо де ж є межі "визволення" і які духові потуги можуть спинити "війну всіх проти всіх" після "визволення"? "Грубе насилля", "право сильного", "фізична сила", "диктатура" являються тоді одиноким рятунком перед хаосом і загадою, — і так спасінням видається тоді введення нової "поневоленості" й "неволі" на місце тієї, від якої щотільки наступило "визволення". Але ж змислу не має й ця нова "неволя", бо й вона не в силі спинити "війни всіх проти всіх", бо якраз така "війна" є одинокою методою "природного добору" "найсильніших", себто здатних для "насильного панування", і тому не може скінчитися ніколи, бо "найсильніші" швидко слабнуть і стають лише "сильними", а "сильних" є поруч них багато й ніякі розстріли не вигублять їх до ноги. Так усе попадає в зачарований круг, доходячи циклічним рухом до своєї антitezи, перед якою тікає, щоб циклічним рухом знову до неї вернутися. Світ і життя перестають бути реальностями, вони розщілюються й розкладаються на масу примар і фантомів, які звуться "проблемами". Тисячі "ідеологів" мізкують над "проблемами", перекрикаючи один другого. Але ці "проблеми" не мають у тій арелігійній площині, в якій знаходяться, взагалі ніякої розв'язки, — ні з "економічних", ні "національних", ні "соціальних", ні "державних" "штандpunktів", бо ніякий не є в силі дати людському життю *всеобіймаючого змислу*, ніякий з них не є в силі оправдати того, щоб людина займала якраз таке, а не інакше місце поруч своїх близжніх. А без поставлення всіх на *відповідне для них місце* серед *відповідні для них* межі, щоб кожен робив лише те, що до нього належить, і до іншого не втручався, не може бути ніякої мови про упорядкування хаосу "проблем" і експльозій.

Але там, де серед якогось народу ділає релігійний етос, — там усе ясне, прозоре, розв'язне, там "проблеми" взагалі не існують, бо все займає те місце серед цілості світу, до якого *по своїй істоті належить*, а біжучі життєві питання розв'язуються наївно, безпосередньо, здоровим розумом і здоровим, невибуялим імпульсом, усе одно чи війною, чи миром. Місце, на яке людина поставлена судьбою, і межі, серед яких їй призначено ділати й самопроявлятися, є тоді незалежними від її волі, так

що немає ніякого змислу проти цієї долі безмірно, скажено, засліплоно бунтуватися, тільки є змисл змагатися *серед даних меж*, не переступаючи їх, не роблячи з себе чогось, чим дана людина по своїй істоті не є і стати не може. Адже людина не є "індивідуумом", яке може вибирати собі своє місце своєвільно, тільки вона є посланою в низ на землю частиною цілості Всесвіту, частиною якраз на дане, а не на якесь інше місце для сповнення свого *життєвого покликання*, для виконання свого *життєвого завдання*. Тому не задля самого по собі фізичного існування свого, тільки задля цього *вищого змислу свого життя* людина терпить і радіє, бореться і гине. І тому вона може мати в собі силу переносити нещастя і класти своє життя в жертву, — бо вона не живе для свого "щастя", тільки для виповнення своєї істоти своїм життям, хоч би й "нещасливим" життям.

Змисл має тоді серед божеського космічного порядку трудяще життя селянина — і не надаремні були радоші і злідні цього життя, ті радоші і ті нещастя, що чергувалися з року на рік у великому ритмі рождення, росту і смерти і нового рождення природи, серед якої він жив, — не надаремні, тільки для чогось потрібні вони були і за його буття на землі, і в тій таємній хвилині, коли його рука зісовгується мертва з чепіги сохи, а тіло лягає в могилу, щоби ввійти назад у круговорот життєдайних природних соків землі. Змисл має серед отієї єдності божеського космічного порядку теж і життя, і смерть лицарів-дружинників. Вони не на те, щоб давати матеріальні підвалини під творчість свого народу. Межі їхнього життя ширші: їм дано здійсювати вищу думку фізичного існування людей на землі — думку плекання шляхетної крові перед свого роду в інстиктивній відразі до страшного, всеруїньючого прокляття фізичного й духовного звиродніння, — думку закінчування і завершування людського буття на землі словою, — думку вірної служби людям, яких загальний порядок на землі поставив на вищому від них щаблі людського достоїнства, — думку вкінці кладення своїх голов у тій вірній службі законові й порядкові над народами й світом. Змисл мають володарські пояди на світі, маєстатичні, королівські постаті, яких буттю дані понадіндивідуальні, цілій народ охоплюючі межі законодавців, щобільше: репрезентантів законності, яка — і тільки вона одна — з етнічної зграї робить народ. І змисл має вкінці творчість віщих співців і надхнених мистців, бо своїми піснями, своїми в слово чи в камінь влитими візіями вони підносять духа свого народу до живого, безпосереднього, наївного відчування всеобінмаючого, божеського космічного порядку, вони є джерелом того приклонного благовіння, яким віддихає їхній народ і в щасті, і в горі, вони переносять подвиги тих героїв, яким славу співають або монументальні пам'ятники ставлять, у ту площину надлюдського, вічного, у якій індивідуальний людський чин набирає значення загальноважного, понадчасового, символічного, божеськими космічними потугами осяяного чину. Так усе має безпосереднє відношення до незмінного, непорушного, вічного, і тому все є потрібним, конечним, повним змислу, бо воно має ясно означене місце серед *цілості*, виразно означений своєрідний ступінь серед космічного порядку.

Релігійний же етос є завше етосом *героїчним*. Є це етос, яким відзначаються могутні, наче з каменя викути, наче з криці вилиті *постаті* — "індивідуальноті" в найвищому розумінні цього слова. Бо щоб бути постаттю, для цього замало гістеричного "бажання" "виявляти свою індивідуальність" і для того, керуючися наче яка комаха примхами, виправляти без ніякого стриму все, що людині завгодно, — як це діється нині. Щоб бути постаттю, треба віddзеркалювати своїм індивідуальним життям якусь *понадчасову космічну силу-ідею*, а це буває тільки тоді, коли людина *виповняє собою дане її місце й призначення*, спочиваючи сама в собі й не переступаючи даних її меж, не розгублюючи себе поза тими межами в безплодній, хаотичній, позбутій внутрішньої правди метушні. І щоб бути постаттю, треба наївно-реалістично здійснювати дане собі достоїнство, з правою й вірністю самому собі, себто даній собі істоті і даному її призначенню собі місцю в світі. Чи це буде — в народі, перепоєному героїчним етосом, — селянин — кожен з них упостачуватиме собою яко вроснена в землю-природу людина якусь сторінку елементарних сил природи, але упостачуватиме цілій і неподільний наче не розколена скеля яко *праобраз і тип*: хто незламну фізичну вітальність природи, хто її підступність, розум і хитрість, хто її мстивість аж до п'ятого покоління за гріх проти неї. Чи це буде *войовник-дружинник* — кожен упостачуватиме як одноразова, неповторна в своїх індивідуальних відтінках, а все ж у глибшому змислі як типічна поява якусь вічну потугу-ідею соціального життя: хто правдивість і справедливість, хто відданість і вірність, хто понуру дійсність і безоглядність збройної боротьби між людьми. Бо не кожному, лише постатям на найвищих щаблях людської ієрархії, героїчно владарським і героїчно віщим постатям є дано упостачувати собою не одну, а багато космічних сил-ідей. Так героїчне, суцільне життя оформлює кожну людину на даному її місці від найнижчих до найвищих достоїнств, від селянина аж до тих владарських і віщих достоїнств, де потуга і дух людини знаходять свій найвищий вислів і рішають про вигляд народів і про біг історичних подій на століття.

Героїчний же етос не може бути з природи речі інакший як тільки *аристократичний*. Бо де визначується всьому своя міра і всьому своє місце, там непорушним заложенням мусить бути свідомість про нерівність між людьми, про різні ступні людських достойників і призначень, і тому їхні права і управнення, про ступневу будову кожного порядку на світі, у якому нижче стоїть у підвалах вищому, а вище найвищому: завершенні й упостаченні буття — себто потуги і духа — всього народу у владарсько-королівських і в інших, божеськими таємницями надхнених особистостях.

Але не каста рішає про місце людини-одиниці серед цього загального, отже державного, людського порядку, одним без вини приниженність, другим без заслуг державну керму віддаючи, — тільки здатність до провідних функцій серед своєї верстви. І тут аристократичний етос Вячеслава Липинського переходить у *клясократичний* як останню сторінку загального релігійного Його етосу. Про політичну, державну вагу даної

людини рішає *безпосереднє відношення між людьми*. Ніякі абстракти не втискаються серед народу, опанованого клясократичним етосом, у взаємини між живими людьми й не розділюють їх механічно безодніми мертвих схем і пересудів. Клясократична Держава — це не абстрактна конституція, тільки *органічний порядок достоїнств*, у якому вищепоставлене є сполучене нероздільно з нижчепоставленим, сполучене не "організацією" й її "організаційними авторитетами", себто часто-густо ні до чого доброго нездатними бовдурами, — тільки сполучене безпосереднім людським відношенням *особистої взаємної пошани*, особистої взаємної вірності, служби й піклування між людьми, людьми такими, якими вони є, людьми з крові і кости. Закон — це не абстрактна засада й параграф, з якої машиною чисто логічного думання дедукується "правосуддя" "рівне" для всіх і для всякого випадку, — тільки це є здійснювання *живої справедливості*, безпощадної, де є гріх проти духа, проти космічного порядку, прощаючої, де є "гріх" проти речей, не духа. Ступні авторитетів — це не припадок більшої чи меншої абстрактної "освіченості", чи механічної "посади" й "диплому", — тільки це ступні заслуженої пошани серед близьких-сусідів своїх, тим вищої пошани серед даної суспільної верстви і серед даного ступня загального достоїнства, чим вищі, чим більше геройні, мужні, характерні, означені прикмети даної людини серед круга собі рівних, і близьких, і рідних людей, близьких, сусідів. Але кожен має властивий йому авторитет і заслужену собі пошану: і гордий своєї необхідності кметь, і пишний на свою очайдущість войовник, і маєстатичний владар. В обличчі Держави всі суспільні верстви рівні, себто всі мають безпосередню співучасть у найвищій державній владі, але величина цієї співучасті нерівна, бо нерівна є вага й значення самих верств і їхніх функцій у житті цілості — Нації й Держави.

Не "програма", не доктрина, — тільки *етос* робить Вячеслава Липинського безконечно далеким від "загалу" нинішнього українства, такого, яким воно нині — на жаль — є. Короткозоро, плитко і несправедливо було б ганьбити це українство. Ніде на світі, серед ніякого іншого народу не є сьогодні ліпше, як серед українців. Різниця є тільки та, що інші народи мають більшу спадщину спетрифікованої культурної традиції, що ті народи мають більше рутини, так що виховані цими рештками шляхетнішої минувшини люди все ж виявляють хоч дрібку особистої приличності. В українців же ні культурної — хоч би й вже мертвої — традиції, ні навиків рутини з минувшини немає, і тому все те, чим хворіють усі інші народи, проявляється серед українців більше обнажено, одверто, дикіше, вульгарніше, неприличніше, ніж деінде. Але й стільки всього. Бо традиційні вартості інших народів жили колись виключно завдяки тому, що в їх підставах лежала хоч якась дрібка, якась притухла іскра стародавнього середньовічного релігійного етосу. Але тепер, нині серед нашої доби, *Бог відвернув своє лице від народів*, і в іхніх душах гасне і загасла остання Божа іскра. Традиція втратила свій вищий змисл, бо не має відношення до Божеського Абсолюту, вона стала в наслідок цього внутрішньо мертвовою, нездібною розвиватися й рости далі. Вона стала наче стовбурами

зісохлого ліса. Це наче ліс і наче вже й не ліс, а щось перехідне між лісом і пустарем, — і оці спетрифіковані стовбури нині на наших очах один за другим до решти миршавіють і з грюкотом валяться на землю. Серед цього процесу "визволення" людей-атомів із всякого космічного, божеського порядку народи нестремними "поступами" так таки наглядно, з року на рік, чим гірше дичіють — навіть найкультурніші народи, — і всі один за другим швидко наближаються до того стану, в якому нині вже знаходиться — по правді: "найпередовіший", "найпоступовіший", "найбільш революційний і фанатичний" з усіх європейських народів — український народ. Ось і стільки всього, — отже чого ж якимсь особливим гнівом п'яtnувати якраз українство, коли нині — так сказати — "українізується" цілий світ?

Що значить ціла ця світова "українізація" — це наглядно можемо бачити кожного дня на західноукраїнських землях. Брешня опанувала ціле життя народу. Брешуть усі — хто в злій волі, бо йому вигідно "жити" в каламутній водичці, а хто в "добрій волі", бо йому здається, що цей розклад можна спинити, якщо засуgestіонувати "масу" "палкими" фразами й фальшивими "національними легендами", в які не вірять самі ж оті "провідники", які все це в поті чола біdnimi, опущеними, пустими інтелектами своїми видумують, щоби своїми брехнями "одушевити народ" і наче встрикненням кокаїні підбатожити його до "вибуху нових непереможних національних енергій". Мужньо казати свому народові правду в вічі, мужньо з'ясувати йому його дійсне положення, мужньо отворити йому очі, що він стоїть перед обличчям смерті — такої смерті, або й ще менш на воскресення подаючої надії смерті, яка вже постигла Наддніпрянщину, — мужньо все це робити, не лякаючись ні втрати "популярності" серед "мас", ні куль від гістеричних терористів, ні опльовувань і оклевечувань від різного шумовиння, що вдерлося до національної преси, — на це не має відваги ніхто. Чесний, зберігаючий якісь засади правди, приличності й чести в громадському житті елемент відсувається від всякої можливості впливу на все те, що діється під назвою "національної політики", бо яка ж прилична людина є в силі конкурувати з демагогами, інтригантами й клеветниками? Зверху "революційність", під сподом хрунівство — ось і ціле те "національне життя", яке з кожним днем усе виразніше "викристалізовується". Не "вище моралі стоячі надлюді", тільки нижче моралі гниючі підлюди чимраз більше монопольно захоплюють в руки "провід нації" — однакові типи людські, все одно, чи вони в "революції", чи в "угоді" мачають пальці. Була б ще якась іскра надії серед цієї понурої ночі української — і не лише української, але й загально-світової, — коли б цей нездержно поступаючий процес внутрішнього перегнівання захоплював лише горішні суспільні верстви, а не затроював долішніх. Тоді були б може надії, що якісь понурі, але здорові хлопи, якісь брутальні, але нерозложені наймити і робітники, маючи до сіта всього цього, що на "верхах" діється, зметуть оту Содому і Гомору з лиця землі і відновлятимуть хоч примітивну, але здорову *правду життя*. Але розклад не спиняється перед нічим. Простолюддя, яке ще так недавно

було на західніх землях українських по суті здорове, патріотичне, готове для жертв, послушне й вірне своїм провідникам, працьовите, чесне, — чим далі, тим більше перемінюються в чернь. Розпуста починає прожирати його вітальність, шириться злодійство й забийство, губляться старі, аристократичним духом перепоєні звичаї, обичаї, закони приличності й чести, пропадає здібність взагалі ще когонебудь і щонебудь шанувати. Народ перестає бути народом взагалі — і на це ніякі верески про "Націю" нічого не поможуть.

Бог відвернув своє обличчя від народів і на чоло їхнє лягла понура печать прокляття... Нічого нового і небувалого. Ціле новочасне знання історії світу від шісткох і більше тисяч літ свідчить про те, що якраз так як нині завше гинули велиki, тисячолітні культури серед загального розкладу й гниття. Не є віймком із загального закону смерти й наші часи. Повний потрясаючої, понурої таємничості цей процес конання народів. Здавалося б — дивлячися на розрухи, експльозії, гін і "темп", які завше таке конання супроводжають, — здавалося б, що ще ніколи не було серед народу стільки "енергії" і "життя", що саме в такий — останній — мент. Цей "темпер" і гін, — це й є те, що завше в таких часах оп'янює людську чернь, щоб не схаменулась, щоб не спинилась, щоб у своїх "фанатизмах" не летіла стрімголов в остаточну заграду. А однаке — все це судороги конання, смерти й розпаду. Чим збегнути таємницю цього конання? — Ніяким науковим розслідом історичним її не збегнеш, ніякою аналізою політичних, соціальних, економічних, національно-біологічних обставин! Дійсний вгляд у первопричини дають щотільки *релігійні оповідання*, збережені у всіх святих книгах народів про ті часи, які попереджували часи нової релігійності на світі. Потоп — вежа вавилонська — Содома й Гомора, — ось ці біблійні оповідання про конання і смерть культур, — може й таких прастарих культур, що їхні сліди нині морями залити, так що ніякий археолог не є в силі дати "наукову" вістку про них. Але релігійні оповідання не є зв'язані ні з часом, ні з народом, — вони вічні і завше правдиві: і вчора, і нині, і завтра. Скрізь один мотив у них: народи гублять свій первісний наївний релігійний етос, вони бунтуються проти божеського космічного порядку, свій змісль вони перестають бачити в божеськім, а знаходять в "існуванні для існування" і "боротьбі для боротьби", в "щастю на землі", в "темпері" "індивідуалізму", в виснажуванні своїх енергій, у матеріалізмі "ававилонських веж". І Бог відвертає тоді своє обличчя, й на світ лягає — Боже прокляття. Це прокляття можна було б відвернути. "Коли буде в Содомі п'ятдесят праведників у городі, помилую ввесь город і все місто задля іх, — рече Господь. — Не погублю і десятьох ради!" — Але й десятьох праведників у Содомі не знаходиться — і тоді прокляття входить у силу і дійсність. Бо "народи є думками Бога": вони гинуть, коли Бог перестає думати іх. Тяглість роду людського і тяглість історії від цього не вгаває: на місце померлих Бог думає нові народи... Ось і розв'язка тієї понуро-таємничої події, якою є кінець світів, народів, культур...

В чим же заключається хоч промінчик надії на будуче серед наших

зловіщих часів? Завше було так, що сіль землі між засудженими на загладу народами з відразою відверталася від загального розкладу і, повернувши своїм духом назад, до цих духових перводжерел, з яких їхній народ брав давніше живі соки свого росту, ці духові вартості собі опримнювали. Ця сіль землі включувала ось так у себе всю живу істоту минувшини свого народу і так зберігала їх перед загладою. Так наче новим зерном, новим посівом ставала ця сіль землі, — зав'язком вагітним, повним внутрішніх сил кільчения, стужених за тим, щоби впасті на новий, непочатий, нерозложений, плодючий ґрунт. Ґруntом же тим були досі в історії світу завше — варварські народи. Ці примітивні, але здорові, бо повні архаїчно-релігійного етосу і опановані тривкою мораллю свого життя потуги привалися вогнем і мечем у занепавші Содоми й Гомори, довершуючи так на них Божого суду, — і вигубивши там усе загуби гідне, сідали на його місце. У ці непочаті, варварські душі й передавала тоді та сіль землі, яка ще в Содомі й Гоморі збереглася, свої духові зав'язки, і ці — сполучившися з вродженими таланами варварських душ — розгорталися наново, проходячи всі ступні росту культур: від кільчения архаїчних часів почеср розріст коріння, пня й гонів середньовічних часів і почеср розквіт класичної культури з завіщаних їй середньовіччям пучків, аж до спілости овочів пізніх часів і до в'янення, сохнення, упадку і гниття часів кінця і конання...

Але нині ніде вже на світі варварських народів немає. Модерна цивілізація включила їх усіх у загальний процес гниття, — як включилося в цей процес і наше власне, ще недавно більш-менш здорове, варварське, простолюддя. Світ іде отже в добу загальних внутрішніх переворотів *самовинищування*, — добу, якої передсмак — покищо слів, але небаром теж і діл — подає нам нинішня заїла внутрішньоукраїнська гризня. Де ж шукати тут нових надій?

Ці надії містяться в тому, що серед нинішнього хаосу скрізь зарисовується серед народів процес *віddілювання їхньої соли землі*. Скрізь ця сіль землі засклеплюється сама в собі, резигнуючи з того, щоб як стій, негайно "оздоровлювати" "масу". Серед цієї соли землі відбувається велетенська духовна переміна, — переміна, яка страшним зусиллям зчищує душі цієї соли землі від усієї нечистоти наших гнилих часів і кристалізує в цих душах *новий еtos, повен архаїчної сили й пружності*. Це є еtos з природи речі релігійний, героїчний і аристократичний, — бо іншого етосу архаїчні часи не знають. І всі надії ще тільки на цьому держаться, що може після тієї загальної різні, яка нині помалу, але невідхильно на світ надвигається, після тієї руйни, на якої початках стоїмо, відбудеться не менше таємничий процес, що й конання народів: *процес нечайної мутації, нечайної переміни субстанції нинішніх етнічних мас, такої переміни, яка зробила б їх здатними ще раз прийняти в себе, скільчими її до нового росту довести завдяки [завдатки?] еtosу їхньої соли землі*.

Такою сіллю української землі є — *Вячеслав Липинський*, і тому він є духовною потугою України. Чудес ніяка духовна потуга людська довершувати не може. Неспоріднених душ, душ змучених, мертвих і гнилих ніяка духовна потуга оновити, відродити, новим життям надхнути не в

силі. Це в силі зробити тільки чудо мутації самої субстанції гнилого перед тим народу, але таке чудо сповнитись може тільки тоді, коли б сам Бог своє обличчя назад до якогось пропащого народу повернув і сам Бог наново цей народ думати почав... В цьому лежить причина невдачі спроби Платона зреалізувати свою ідею держави зі сиракузанським тираном молодшим Діонізієм і його сиракузанським народом, бо сама субстанція цього тирана й народу до такого великого чину не надавалась. В цьому, і тільки в цьому, лежить найглибша, суттєва причина, чому перша гетьманська організація — це збіговище припадкових, мертвих і гнилих людей — скінчилася катастрофою для Вячеслава Липинського. Кому була б охота взагалі займатися цим збіговищем, його "монархами" й "особистостями"? Адже ж мало на Україні таких збіговищ? Але це збіговище каже, що "Липинський його ідеолог", — і це є одна-одинока причина, яка не дає проходити попри це збіговище — мовчки. Є хрущики, що живуть із гризення книг. Отакими хрущиками й була "ідеалістична" й "особисто чесна" частина отого збіговища, хрущиками, що загніздилися в "Листах до братів-хліборобів" і думали — і все ще думають, — що вони "вміщують в себе" "ідеологію Липинського" і навіть "є її співтворцями", коли гризуть букву за буквою цієї книги, самі не маючи нічого спільногого з тою істотою, тим духом, тим етосом, якими вона перелоєна. Говорячи про Гетьманщину, величаючи її, Вячеслав Липинський мав на оці образ-ідею, яка виходила з його власної, повної віри душі: це була *правдива* легенда Гетьманщини, бо цей образ-ідея свідчив не про те, якою Гетьманщина з 1918-ого року на ділі була, тільки про те, якою вона в ідеальному аспекті бути *повинна* б, коли б мала в собі той етос, яким перепоєний був сам Вячеслав Липинський. Але розуміння цих хрущиків так високо не сягало — і не сягає. Їх завданням стало для "пропаганди" "зідеалізувати" таку Гетьманщину, якою вона була на ділі, в повній свідомості того, що в дійсності було в тій реальній Гетьманщині цілком інакше, ніж вони в своїх "науково-історичних" і "пропагандивних" "творах" її описують. Ці хрущики думали — і думають, — що правда полягає на тому, щоби щось в себе вперто вмовляти і вмовити, все одно, чи воно є дійсне, чи недійсне, і що в цей спосіб вони "творять" свому "національні легенди такому бідному" народові "національну легенду для піднесення духа", — на ділі ж "творили" — і "творять" — тільки ще одну зйому брехню в повнім неправди українськім житті. В ім'я тієї "легендарної" брехні зайліо нищать і руйнують вони сьогодні дійсного духа Вячеслава Липинського — всіми способами, бо по іхньому, "ціль освячує середники". При цьому "цитують" "Липинського" і "покликуються" на "Липинського" на "доказ", що "говорять правду". Це щось так, наче б хотіс — говорячи неправду — покликувався на те, що всі його слова стоять у словнику, а словник чайже не бреше. Але брехнями й фальшивими "легендами" й "ідеалізаціями" ніякий народ оновитися не може, лише може покласти на все своє життя клеймо малоросійської оперетковости, у якій усі змагання сміхом і ганьбою, і позорищем поміж народами кінчаються, — а як дорого коштують народ такі перелицовування й "легенди", цього відстрашуючим доказом є те, як дорого вже поплатився

в 1917-1921-ому роках український народ за свою повну брехні "легенду" її "ідеалізацію" гайдамачини — гнізища розбирацтва. *Вірою й правдою, правдивим етосом і правдивими легендами оновлюються людські душі і цілі народи*, але серед збіговища першої гетьманської організації не було здібності до віри і правди, лише була здібність до "тактики" її інтриги, до метушливостей її "масової" агітації, — і тому вона скінчилася загальною зрадою тих, хто себе "учнями" Вячеслава Липинськогоуважав і все ще — загубивши всяку честь і сором — уважає проти виразної, повної трагічної великоності заборони-прокльону, яку Він поклав між себе і те збіговище.

Але ця духовна потуга, якою є Вячеслав Липинський, є в силі промовити безпосередньо до *споріднених душ*, і цьому ніякі інтриги, клевети, крутійства її "тактики" Його ворогів нічого не зарадять, — до тих душ, у яких збереглася хоч якась тінь, хоч якась дрібна жмінка Його власного релігійного, героїчного й аристократичного етосу. І ця духовна потуга є в силі цю тінь, цю дрібку шляхетного етосу наче іскру Божу в душах роздумухати в полум'я.

Так повстасе, так зв'язується і так розгортається *новий духовно-політичний принцип на Україні* з духа того героя цього принципу, яким є Вячеслав Липинський. Несказанно повільно, з величезним напруженням волі, серед матеріальних зліднів, серед терпінь, невдач і нещастя, переслідуваний лютою ненавистю, втоптуваний знаругами й клеветою своїх ворогів у болото, — проти всієї "40-мільйонової нації" української, для якої хаотичного й рабського духа цей принцип влади і підчинення є органічно чужий, — розгортається цей новий *класократично-монархічний принцип*. Нікому ніякої "конкуренції" він робити не хоче, нікому його "маси" відбирати не збирається, ніякою, ні "зовнішньою", ні "внутрішньою" "реальною політикою" на моду нинішніх українських коншахтів займатися він і на гадці не має, бо в нього є важніші і достойніші завдання ніж беззглядно і безнадійно борикатися з українськими "масовими" заразами: завдання *оформлювання свого власного внутрішнього життя класократичним етосом*, поки перепоєні ним людські сили зміцнюють настільки, щоби стати здатними упорядкувати український хаос *внутрішньою єдністю народу*. Але "неприхильна нейтральність" "загалу" сотками очей і сотками вух стежить за кожним рухом, кожним словом цих класократично-монархічних людей. Підозріливість оправдана! — Бо оце повний затухлої плісні, понурий, темний, гнилий льох український почуває — так глухо, як взагалі льох почувати в силі, — що промінна, героїчна істота Вячеслава Липинського виломлює в стінах цього мертвого льоху пролом, щоби свіже повітря в нього увірвалось, щоби жмут сонця поразив темну ніч українську. І всяка плісні ворушиться неспокійно, бо чує, що якщо це довершиться, то всій цій плісні кінець прийти може — не від безнадійного борикання з поодинокими "особистостями", з тією чи іншою "індивідуальною" клітиною цієї плісні — бо що ж поможе таке нищення зарази, коли на місце одної знищеної льох український сотню нових клітин плісні плодить? — тільки від свіжого повітря і сонця, які лиш одні можуть знищити всю плісні — — *нараз!*